

TIL MINNE OM HAN JACK

”Kor e hammaren, Edvard, du treng han vel no, når døra skal spikrast igjen...”

Jack Berntsen og Jahn-Arill Skogholts ’Bygdevise’ ble nærmest synonym med den kulturelle og politiske oppvåkninga som skylte over Nord-Norge på søttallet. Ofte omtalt som ’den nordnorske visebølga’ – et begrep Jack sjøl var lite begeistra for. Ei bølge legger seg og blir borte, mente han, og ville heller sammenligne nordnorsk visekultur med ei øy som stikker opp av havet og er kommet for å bli.

Jack var selve fyrtårnet på den øya. Han skapte Troilltampen, visefestivalen som ble et møtested for alle oss unge som fulgte parolen i en av Jacks visetekster: ’Å søng e våres våpen, og sterk e våres ord’...

Der debuterte Nordnorsk Visegruppe i 1975, der leste Herbjørg Wassmo dikt, og der sang Halvdan Sivertsen si ferske ’Kjærlighetsvise’ i 1978. Alle som opptrådte på scenen fikk reiseutgiftene dekt, men ingen fikk honorar. Vi spilte og sang døgnet rundt, fikk utfordringer og nye impulser, og knyttet bånd som holder den dag i dag.

Det begynte med viseklubben Lovisa, som gymnaslæreren startet i Svolvær i 1967. Samme året dukket det opp organiserte visemiljøer flere steder i Nord-Norge – på Finnsnes, i Tromsø og i Narvik. Det var den internasjonale ’bølga’ som hadde nådd opp til oss, med utspring i Greenwich Village, New York, der Bob Dylan, Phil Ochs, Joan Baez og mange andre koblet folkemusikken med et politisk budskap.

Radikalisme og ’revival’ for viser og folkemusikk gikk hånd i hånd gjennom hele den vestlige verden i disse åra. Donovan i England, Dubliners i Irland, Cornelis i Sverige – for å nevne noen få, men viktige navn. I Sør-Norge tok unge stemmer som Lillebjørn, Finn Kalvik og Øystein Sunde imot impulsene.

Jack Berntsen fulgte godt med i det som skjedde i utlandet, og han visste godt hvem Bob Dylan & co hadde som forbilder: Pete Seeger, Woody Guthrie, Hank Williams og Joe Hill var også de musikalske forbildene til Jack. Sanger med brodd og engasjement, og med enkel form. Fengende melodier og tre grep på gitaren var nok, her kunne alle være med.

Med lektor Berntsen som leder ble ’Lovisa’ til noe annet enn en viseklubb hvor flinke gymnasiaster spilte og sang for hverandre. Her skulle alle synge i lag uten å få prestasjonsangst, og Lovisa ga inspirasjon til andre glade amatører som startet visegrupper over samme lest i hele Nord-Norge.

Den kulturelle oppblomstringa her hos oss var som sagt en del av en internasjonal bevegelse, men også uløselig knyttet til spesifikke politiske kamper i Nord-Norge. Og der var alltid Jack på plass med sang og gitar, som en nordnorsk Woody Guthrie.

”For femtimplsgrensa vi våger en dyst, opp til kamp for vårt hav, opp til kamp for vår kyst!” lød allsangen i Aksjon Kyst-Norge på 70-tallet. Og før siste EU-avstemning i 1994 runget refrenget: ”Vi si nei, nei, nei!” over Youngstorget.

Men Jack skrev ikke bare kampsanger. Han var både lyriker og humorist, og skrev stadig nye tekster som tok samtida på kornet. Visediktinga hans fortjener større oppmerksomhet og anerkjennelse enn den fikk mens han ennå levde.

Som artist hadde han kanskje sitt største publikum blant de minste. Han diktet mange viser for barn, og var særlig opptatt av å kommunisere med de aller yngste. Det er en krevende kunst, noe Jack jobbet svært bevisst med. Og han lyktes bedre enn de fleste – det resulterte bl.a. i ei egen forestilling på Hålogaland Teater for noen få år sia, med gubben sjøl i sentrum og ungene rundt ham – en rolle Jack elsket.

Mye vil bli sagt og skrevet og husket om Jack Berntsen, denne rause og mangfoldige kulturpersonligheten. Han var uforlignelig på scenen, med sin smittende humor, rufsete spillestil og lommene fulle av krøllete ark med sangtekster han aldri helt lærte seg utenat. Han var en inspirator og konstruktiv kritiker for de andre rundt seg, og ville så gjerne bidra til å hjelpe fram nye talenter. Stridbar kunne han også være når det høvde sånn, og den politiske knyttneven lå alltid på lur.

Jack døde bare noen dager før han skulle fylle sytti og feires med brask og bram og velfortjent heder fra hele visenorge. Nå er det opp til oss i viserørsla å ta vare på arven han etterlater seg. For eksempel ved å bruke de tre visebøkene han ga ut, fylt med hans egne og andre nordnorske viser han ønsket å dele med all verden. Vi må sørge for at den skattekista også skal stå åpen for etterslekta.

Takk, Jack!

Ragnar Olsen